
NAUČNO NASTAVNI I PEDAGOŠKI RAD PAVLA MIJOVIĆA

Dragica Đurašević Miljić

Kada su studenti 1981. godine posle gotovo dve decenije pauze, ponovo stigli na Cetinje, završila se duga priča o neophodnosti da se na Cetinju otvori visokoškolska ustanova „humanističkog usmerenja“.

Naime, Viša pedagoška škola radila je ovde od 1947. do jeseni 1963. kada je preseljena u Nikšić.

Izvesno, ova je škola bila dobra osnova za transformisanje u Filozofski fakultet koji je i u Crnoj Gori bio neophodan a koji je nedostajao u procesu formiranja crnogorskog univerziteta, kao polazište za ostale humanističke ali takođe i prirodne nauke.

Nije bilo potrebno isticati da je Cetinje kao stvoreno za ovu vrstu studija (čiji osnov bi predstavljale vodeće republičke ustanove kulture, Centralna narodna biblioteka, Državni arhiv, Zavod za zaštitu spomenika kulture, bogata istorijska tradicija).

Stoga podsećamo na neke inicijative koje su vodile ka formiranju nove visokoškolske ustanove.

Te 1963. godine na svečanom otvaranju X kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije predloženo je osnivanje Filozofskog fakulteta i rečeno je, između ostalog:

„Danas naša... država osniva u mnogo sporednijim gradovima ne samo fakultete, nego čitave univerzitete, a istorijsko Cetinje čeka... Zašto čeka? Ima ih možda, koji misle da ovaj naš sveti grad nema uslova za fakultet? A ja kažem da ima kao rijetko koje naše mjesto. Cetinje ima dosta podesnih zgrada za smještaj jednog fakulteta; ono ima možda najbogatiju biblioteku koju može imati jedan grad... Cetinje ima najdragocjenije muzejske rijetkosti u našoj zemlji. Cetinje ima fizičko i moralno zdravlje, svoju lovčensku atmosferu! I zar ima gdje kod nas podesnijeg mjesta za umni rad mlađih naraštaja, nego tu gdje se razvio umni polet našeg Genija?...“¹

Nakon skupa na Cetinju urađen je idejni projekat, odnosno osnov za elaborat „Filozofski fakultet na Cetinju“, koji je, to posebno napominjemo, trebalo da bude jedinica Beogradskog univerziteta.

Do realizacije ovog predloga nije došlo a s novom inicijativom kreće se ponovo s Cetinja, 1970. godine, kada se već uveliko raspravljalo o mreži visokoškolskih ustanova u Republici.

Tih se godina u ovu priču uključuje iz Beograda, sa mesta naučnog savetnika u Arheološkom institutu SANU i dr Pavle Mijović i njegovi tekstovi i javni istupi u stvari su glavni idejni osnov koji je docnije uticao na formiranje i fizionomiju fakulteta.

Sušтина njegovih nastojanja možda je najbolje iskazana u eseju objavljenom u knjizi „Ozloglašeno nasljeđe“:

„...Potrebno je takav fakultet otvoriti prije svih drugih i radi toga da ovoj zemlji i njenom narodu drugi ne stvaraju njegovu nauku i drugi ne pišu njegovu istoriju; da što prije nestane kao ružan san to što se ni u jednoj od jugoslovenskih republika i pokrajina na njihovim fakultetima, gdje se školuje i crnogorska

¹ Ovo su reči književnika Trifuna Đukića. Citirano po Dragoju Živkoviću *Dug put do osnivanja Kulturološkog fakulteta na Cetinju*, Kulturno nasljeđe, Cetinje 1985, str. 45.

omladina, ne predaje ni istorija crnogorske državnosti, ni naroda, ni njegova istorija materijalne i duhovne kulture, ni njegove književnosti, ni jezika, drugačije nego sastavni dio takvih nacionalnih disciplina susjednih naroda...“²

I dalje, kada se formirao Univerzitet Crne Gore (2. aprila 1974.) i kada je Filozofski fakultet pripao Nikšiću, Cetinje se, ne odustajući od ideje formiranja visokoškolske ustanove, opredelilo za Kulturološki fakultet sa odsecima za muzeologiju i istoriju umetnosti, bibliotekarstvo i organizaciju kulturnih delatnosti; istoriju i arhivistiku, turizam; informisanje i publicistiku.

Nakon nekoliko godina provera i dorada elaborata, 1980. godine usvojen je Predlog za osnivanje Kulturološkog fakulteta na Cetinju a 13.XI 1981. Fakultet je svečano otvoren, započevši rad sa svojim prvim odsekom za konzervaciju i restauraciju, s glavnim ciljem „da naučimo kako da usvojimo znanja i dostignuća u zaštiti našeg kulturnog nasljeđa... uvjereni u mogućnost i potrebu da ovdje na Cetinju osnujemo visoku školu za spremanje stručnjaka koji bi se posvetili konzervaciji i restauraciji preostalog spomeničkog blaga³ nakon razornog zemljotresa 15. aprila 1979. godine.“

A zemljotresom je prema tadašnjim statističkim podacima oštećen 1641 nepokretni spomenik kulture na tlu Crne Gore, 33000 muzejskih eksponata u 18 muzeja i galerija, 238 arhivskih fondova sa oko 2000 dužnih metara arhivske građe i više hiljada primeraka knjižnih fondova. Stoga, kako je rekao profesor Pavle Mijović na svečanom otvaranju fakulteta:

„Samo se po sebi razumije da spremanje stručnjaka kojima je dužnost da vrate život ugroženom spomeniku pretpostavlja solidno istorijsko-umjetničko, etnoistorijsko i etnografsko obra-

² Pavle Mijović, *Ozloglašeno nasljeđe*, Obod, Cetinje 1971, str. 230.

³ Pavle Mijović *Otvaranje Kulturološkog fakulteta*, u *Cetinje kao feniks*, Cetinje 1997, str. 173.

zovanje kao neizbježnu predspremu za jedan veoma delikatan i odgovoran posao kojega će se prihvatiti uzimajući u ruke dokument istorije, spomenik naše prošlosti...“⁴

Ostaće zabeleženo da je prvu godinu letopisa kulturološkog fakulteta svakako obeležio rad upravo Pavla Mijovića, koji je obavljao dužnost privremenog inokosnog poslovnog organa (što je rogobatno ime za v.d. dekana), i bio redovni profesor na predmetu Istorija umetnosti.

Imala sam sreću i čast da budem njegov asistent.

Po programu, nastava istorije umetnosti predviđeno je da se predaje tokom prve dve godine studija i bila je podeljena, kako je to bilo uobičajeno i na drugim univerzitetima, na Opštu istoriju umetnosti i Istoriju umetnosti jugoslovenskih naroda. Razume se da je crnogorska istorija imala posebno mesto u okviru tog programa. Hronološki, predmet je obuhvatao period od praistorije do moderne umetnosti.

Uvođenje Istorije umetnosti kao naučne discipline u visokoškolski program bio je pionirski posao u Crnoj Gori.

Prof. Mijović je nastojao da studente uvede u pravi studijski rad i na njih je štedro prenosio svoju ljubav prema nauci kojom se bavi i svoje bogato iskustvo stečeno u višedecenijskom radu. Približavao im je istoriju umetnosti kao sveobuhvatnu disciplinu koja podrazumeva bogato poznavanje materijalne i duhovne kulture.

Čini mi se da je u odabiru metoda rada polazio od studenata kao od kolega kojima treba pristupiti sa uvažavanjem i poštujući njihovo opredeljenje da se bave zaštitom kulturne baštine. Želeo je da ih što neposrednije uvede u struku. Takođe im je ponavljao da istorija kulture i civilizacije spadaju u teške teme za istraživanje i da zahtevaju dug i strpljiv rad.

Pored obaveznog programa, na časovima je često govorio o svojim mukotrpnim i dugim istraživanjima, navodio im je koju

⁴ P. Mijović, n. d. 174

literaturu je potrebno da čitaju kako bi lakše pratili predavanja, pomagao im je u izradi obaveznih seminarских radova, organizovao stručne ekskursionje po Crnoj Gori ali i inostranstvu.

Sigurna sam da se i studenti te prve generacije (njih 45) s ljubavlju sećaju profesora koji im je nesebično prenosio svoja znanja i bio im uvek na raspolaganju.

Na žalost, nerazumevanje i loša saradnja birokratskih struktura opštine Cetinje i Univerziteta i kulturnih institucija sa Pavlom Mijovićem odražavali su se i na rad Fakulteta. Stoga se profesor već nakon prve godine rada ove ustanove povukao.

Nije uspeo profesor da realizuje svoje nastojanje izrečeno u govoru na otvaranju:

„... Pošto nastavni program naše škole angažuje nastavnike na osnovu dvije do sada razdvojene definicije obrazovanja – naučno-stručnog i primijenjeno-umjetničkog – biće potrebna dalja dogradnja, kao što će biti potrebna novelacija zakona u oblasti državne nadležnosti kada je u pitanju razdvajanje tadašnje pravne zaštite spomenika kulture i metodike te zaštite od naučnog proučavanja kulturno-istorijskog nasljeđa, što mora prijeći u domen visokoškolske naučne djelatnosti...“⁵

Tako mi ni danas nemamo u Crnoj Gori nijednu univerzitetsku jedinicu čiji bi predmet izučavanja bila ova disciplina. A posledice su, vidimo to zorno po stanju spomenika kulture, više nego očigledne.

Međutim, mada se u godinama koje su sledile Kulturološki fakultet ugasio, prof. dr Pavle Mijović je i dalje vodio žestoku borbu za očuvanje ne samo crnogorskog kulturnog nasljeđa nego i crnogorskog identiteta.

I na kraju, sasvim lično. Prema profesoru Pavlu Mijoviću gajim osećanje zaista dubokog uvažavanja. Primio me je na Cetinju sa roditeljskom pažnjom i strpljenjem da me upozna sa

⁵ P. Mijović, n. d. 176

osobnostima srednjovekovne umetnosti u Crnoj Gori a koje nisam mogla upoznati tokom studija. Isticao mi je njenu originalnost i prepoznatljivost koja je dugo potiskivana i zanemari-vana i naročito me je upozoravao da u nauci nikako nije uputno da se svi spomenici u Crnoj Gori uklapaju u stilske i tipološke podele koje su načinili u nekim drugim sredinama. Zahvalna sam mu na tome.